

Politik Bilim

“Türkiye’de Üniversite Anlayışının Gelişimi (1861-1961)”

Aykut Göker

<http://www.inovasyon.org>; hagoker@ttnet.net.tr

Sayın Bursalı 19 Ekim 2007 günlü CBT’deki yazısında Bilgi Üniversitesi’nin yayımladığı, üniversiteleri konu alan iki kitaptan söz etmişti. Türkiye Bilimler Akademisi’nin (TÜBA) Ağustos’ta yayımladığı **Türkiye’de Üniversite Anlayışının Gelişimi (1861-1961)** adlı eser tam o sırada elime geçti. Üniversiteler üzerine art arda kitap yayımlanması ne güzel...

Bilindiği gibi, modern sanayi kapitalizmi, hem bir yükseköğretim hem de bugün anladığımız anlamda bir bilimsel araştırma kurumu olma hüviyetini 19’uncu yüzyılda kazanmış olan üniversiteye, aynı yüzyılın ikinci yarısında, doğrudan ekonomik fayda yaratmaya yönelik yeni bir misyon yükledi. Mühendis yetiştiren Almanya’daki yüksekokulların üniversite statüsünü kazanmaları ve bazı Alman akademisyenlerin Alman kimya sanayiinin ihtiyaç duyduğu, sonuçları ticarileştirilebilir araştırmalara da yönelmeleri yeni misyonun ilk habercileriydi. 20’nci yüzyılın ortalarından itibaren teknolojinin üretimde kazandığı olağanüstü önem ve günümüz teknolojisinin başlıca kaynağının bilim olması, sonuçları ekonomik faydaya dönüştürülebilir ARGE faaliyetlerinde üniversiteye biçilen rolü daha da artırdı; bilim insanlarıyla ana dinamiğini kâr etme güdüsünün oluşturduğu iş dünyasının insanları arasında geleneksel üniversitenin alışık olmadığı türden ilişkiler kuruldu. Bu durum, bilim dünyasında süregelen, bildiğimiz, bilimsel etik tartışmalarını da beraberinde getirdi.

Bugün başta sanayi, bütün üretici sektörlerin üniversiteye ihtiyaçları var; onsuz yapamazlar. Onun için, üretici kesimler ile üniversite arasındaki ilişkiler sürecek; hem de güçlenerek... Ama bu yaşamsal gereksinim, üretici kesimlere bir sorumluluk da yüklüyor: Üniversitenin bilimin gelişmesi ve yaygınlaşmasındaki ana misyonunu kaybetmemesi, aksine, güçlendirmesi için, üniversiteyi her kesimden daha fazla gözetme sorumluluğu... Bilim üretemeyen üniversite teknoloji de üretemez; bunu hiç aklımızdan çıkarmayalım. Yine unutmayalım, gezegenimiz üzerinde bugün karşılaştığımız ve pek çoğunu da üretici kesimler marifetiyle yarattığımız yaşamsal sorunların üstesinden gelenebilmesi de, büyük ölçüde, bilimdeki gelişmelere bağlı.

Üniversitenin gelişim tarihini ve bilimin gelişmesindeki rolünü iyi bilirsek üniversiteye karşı olan sorumluluğumuzu daha iyi duyumsayacağımızı sanıyorum. Biz Türkiye’de yaşayan insanlar olarak kendi üniversitemizin gelişim tarihi üzerinde ayrıca durmak zorundayız. Çünkü bizim, gelişmiş ülkelerdekinden farklı olarak, üniversiteyle ilgili, kökenleri Osmanlı’dan devraldığımız bilimsel mirasın fakirliğinde yatan, çok daha büyük sorunlarımız var. Yukarıda adını andığım TÜBA yayını, üniversitemizin **-üniversite anlayışımızın-** gelişimi üzerinde yeniden düşünebilmek için bize iyi bir imkân sunuyor. Prof. Dr. Namık Kemal Aras, Prof. Dr. Emre Dölen ve Osman Bahadır’ın editörlüğünde hazırlanan ve 1861-1961 arasındaki ilk yüzyıllık gelişimi konu alan eser, 18 Kasım 2006’da TÜBA’nın İstanbul’da düzenlediği toplantıda sunulan bildirilerden oluşuyor. Prof. Dr. Ali Rıza Berkem, Prof. Dr. Namık Kemal Aras, Prof. Dr. İlhan Tekeli, Osman Bahadır, Prof. Dr. Erdal İnönü, Prof. Dr. Emre Dölen, Prof. Dr. Feza Günergun, Araş. Gör. Kaan Ata, Prof. Dr. Ülkü Azrak, Prof. Dr. Orhan Ulutin, Prof. Dr. Nuran Yıldırım, Prof. Dr. Günsel Koptagel-İlal, Regine Erichsen ve Prof. Dr. Mete Tunçay bildirileri kitapta yer alan bilim insanlarımız.

Kitaba ayrıca, ele alınan döneme ilişkin belgeler eklenmiş. Darülfünunla ilgili 1869, 1900, 1919 tarihli Nizamnâmeler; Prof. Dr. Albert Malche’nin İstanbul Darülfünunu Hakkında Rapor’u (1932) ve 1933 Üniversite Reformu ile ilgili başka belgeler; 1946 tarihli

Üniversiteler Kanunu; Prof. Dr. Philipp Scwartz'ın "İstanbul Üniversitesi'nin Bugünkü Durumu ve İstikbâli" başlıklı raporu (1951); ve 1933-1961 Arasında Üniversitelerimizde Yapılan Doktoralar listesi eklenen ilginç belgelerden bazıları. Bu değerli eser için TÜBA'ya, editörlere, bildirileri sunan bilim insanlarımıza binlerce teşekkür...

CBT. 09 Kasım 2007